

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
ISSN 2181-371X

INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION

SCIENTIFIC JOURNAL

- Exact Sciences
- Natural Sciences
- Technical Sciences
- Pedagogical Sciences
- Social Sciences
- Philosophical Sciences
- Philology
- Economics

**IN VOLUME #2
ISSUE #9
APRIL 2023**

 WWW.HUMO SCIENCE.COM

SJIF 2023: 5.305

ISSN
2181-371X

SJIF 2023: 5.305

VOLUME 2 ISSU 9

INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION

INNOVATIONS IN TECHNOLOGY AND SCIENCE EDUCATION

**(APRIL)
2023**

**VOLUME 2
ISSUE 9**

**ISSN
2171-381X**

**SJIF 2023
5.305**

«KORXONA IQTISODIYOTI VA MENEJMENTI»

Ходжамуратова Гульбахар Юлдашевна

Тошкент Давлат иқтисодийет университети

"Менежмент ва маркетинг" кафедраси доценти.

ANNOTATSIYA: "Korxonalar iqtisodiyoti va menejmenti" fanining predmeti va vazifalari, izlanish uslublarini asosiy tayanch soʻz va iboralar hamda masalalar, muammoli savollar, krossvord va boshqotirmalar yechish orqali bilim va koʻnikmasini shakllantirishga koʻmaklashishdan iborat. Menejmentni jamiyatning iqtisodiy negizi bilan bogʻlab, shu bilan birga boshqaruvning ikki - tashkiliy-texnikaviy va ijtimoiy-iqtisodiy tomonlarini xisobga olgan holda oʻrganish lozim.

ANNOTATION: The subject and tasks of the science of "Enterprise Economics and Management" are to support the formation of knowledge and skills by solving basic words and phrases and problems, problematic questions, crosswords and puzzles. It is necessary to connect management with the economic basis of society, and at the same time, it is necessary to study taking into account two aspects of management - organizational-technical and socio-economic.

АННОТАЦИЯ: Предметом и задачами науки «Экономика и управление на предприятии», методами исследования являются основные слова и словосочетания, а также помогающие формировать знания и умения путем решения задач, проблемных вопросов, кроссвордов и ребусов. Необходимо связывать управление с экономической основой общества, и в то же время необходимо изучать с учетом двух аспектов управления - организационно-технического и социально-экономического.

KALIT SO'ZLAR: Ochiq iqtisodiyot, investitsiya muhiti, modernizatsiya va diversifikatsiya, barqaror monetar, tabiiy resurslar.

Tashkiliy-texnikaviy boshqaruv aniq iste'mol qiymatini olish uchun maxsulot tayyorlashda mehnat taqsimoti va kooperatsiyasi bilan ajralib turadi. Ijtimoiy iqtisodiy boshqaruv mavjud ishlab chiqarish munosabatlari bilan bog'liq bo'lib, menejment maqsadlarini belgilaydi. Tashkiliy-texnikaviy boshqaruv mehnat unumdorligi va ishlab chiqarish samaradorligining oshishi uchun sharoit yaratishga imkon beruvchi faoliyat turidan iboratdir. Ijtimoiy-iqtisodiy boshqaruvning maqsadi ishlovchilar samarali mehnat qilishi uchun sharoit yaratish ularni ijtimoiy ximoya qilishning ishonchli umumdavlat tizimini shakllantirish, bandlikni ta'minlash va axolining kam ta'minlangan qatlamlarini qo'llab-quvvatlashdan iboratdir.

Mamlakatimiz Prezidenti Sh. Mirziyoyev 2019 yilda mamlakatimizni rivojlantirishning eng muhim ustuvor vazifalari to'g'risidagi Parlamentga Murojaatnomasida quyidagi asosiy maqsad va vazifalarni keltiradi: Iqtisodiyot sohasida oldimizda turgan vazifalar haqida gapirganda, avvalo keng qamrovli iqtisodiy islohotlar negizida quyidagi maqsadlar mujassam ekanini qayd etish lozim:

– ochiq iqtisodiyot, sog'lom raqobat, ishbilarmonlik va investitsiya muhitini tubdan yaxshilash uchun zarur sharoitlarni yaratish;

– iqtisodiyotda davlat ishtirokini kamaytirish, xususiyl sektorni jadalrivojlantirish orqali yangi ish o'rinlarini ko'paytirish;

– iqtisodiyotni modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, mehnat unumdorligini oshirish orqali yuqori iqtisodiy o'sishni ta'minlash;

– “yashirin” iqtisodiyotga qarshi kurashish, uning hajmini keskin qisqartirish;

– valyutani erkinlashtirish siyosatini izchil davom ettirish, barqaror monetar siyosatni amalga oshirish;

– iqtisodiyotni rivojlantirishga doir strategik vazifalarni ro'yobga chiqarishga qodir malakali kadrlarni tayyorlash.

Bu maqsadlarga erishish uchun quyidagi ustuvor vazifalarni amalga oshirish talab etiladi.

Birinchidan, biz makroiqtisodiy barqarorlikni va yuqori iqtisodiy o'sish

sur'atlarini ta'minlashimiz shart. Avvalo, inflyatsiyani jilovlamasdan turib, makroiqtisodiy barqarorlikka erishish mumkin emas. Jahon tajribasini puxta o'rganib, xalqaro ekspertlarni jalb etgan holda, monetar siyosatni takomillashtirish va narx-navo barqarorligini ta'minlash konsepsiyasini ishlab chiqishimiz zarur.

O'tish davrida iqtisodiyot sohasida statistik hisobotlarni to'g'ri yuritish va davlatning iqtisodiy salohiyatini aniq baholash juda muhimdir. Shu orqali yalpi ichki mahsulotni xolisona baholashga erishish mumkin. Hozirgi zamon korxonalar iqtisodiyotning (xalq xo'jaligining) uyushtirilgan, davlat tomonidan tartibga solinadigan xo'jalik sub'ekti bo'lib hisoblanadi. Xo'jalik korxonasi iqtisodiy fanlar nuqtai nazaridan ishlab chiqarish elementlarini (mehnat, kapital, tabiiy resurslar, tadbirkorlik) o'z manfaatlari, xo'jalik yuritish va foyda olish maqsadi orqali birlashtirgan, o'z resurslarini o'z ixtiyori bilan ishlatish huquqiga ega bo'lgan sub'ektiga tushuniladi

Shunday qilib, tarixdan iqtisodiy nazariya shakllanib kelgan va iqtisodiyot (ekonomika) atamasi ishlatib kelingan. Hozirgi kunda iqtisodiyot bir necha xil mazmunda ishlatiladi. Birinchidan, iqtisodiyot deganda xo'jalik (xalq xo'jaligi, tarmoq, hudud, birlashmalar, korxonalar va firmalar) tushuniladi; Ikkinchidan; iqtisodiyot bu ishlab chiqarish, taqsimot, muomala va iste'mol fazalarida vujudga kelgan insonlar, xo'jalik sub'ektlari o'rtasidagi moddiy va boshqa boyliklar bilan bog'liq munosabatlar tushuniladi; Uchinchidan, iqtisod bu siyosat, ya'ni davlat siyosati, davlatlararo aloqalar va hokozolardan iboratdir; Va nihoyat, to'rtinchidan, iqtisod bu - fan.

Fan - bu tabiat, jamiyat va tafakkur, ijtimoiy taraqqiyotni tahlil qilish va umumlashtirish to'g'risidagi insoniyat tomonidan jamlashtirilgan bilimlar yig'indisiga tushuniladi. Bu bilimlar orqali insoniyat tabiatsirlarini chuqur o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi, texnika va texnologiyani, tabiiy fanlarni rivojlantiradi hamda ijtimoiy taraqqiyotni muhim muammolarini hal qiladi. Iqtisodiyot fanlari va amaliyot xo'jalikni oqilona va samarali boshqarish uchun unga mos xo'jalik yuritish mexanizmini ishlab chiqqan. Unga mos iqtisodiy dastaklar (baho, soliq, foyda, kredit, ish haqi kabilar),

kategoriyalar, ko'rsatkichlar, usullarni (iqtisodiy yoki ma'muriy usullar, rejalar, normalashtirish kabilar) xo'jalik yurituvchilar o'z maqsadlariga muvofiq boshqaruv jarayonlarida ishlatadilar.

«Korxonalar iqtisodiyoti» - aholi va xalq xo'jaligi uchun zarur bo'lgan mahsulot ishlab chiqarish, ish bajarish va xizmat ko'rsatishning ijtimoiy-iqtisodiy va ma'muriy-xo'jalik mexanizmlarini o'rganuvchi va ochib beruvchi fandidir. U tabiat va jamiyatning muayyan ishlab chiqarish sharoitlarida rivojlanishining obektiv qonunlari namoyon bo'lishi va amal qilishiga, shuningdek, korxonalar faoliyatiga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatuvchi davlat miqyosida qabul qilinuvchi qoida, normativ va qonun hujjatlariga tayanadi.

Bozor iqtisodiyoti rahbarlarga va mutaxassislariga yangi iqtisodiy fikrlashni, yangicha ish yuritishni, minglarcha sub'ektlar va iste'molchilar bilan o'z faoliyatini muvofiqlashtirish, iqtisodiy jarayonlarni o'z manfaati va maqsadiga yo'naltirish, ularni chuqur tahlil qilish, kelajak uchun rejalashtirish kabi muammolarni hal qilish yo'llarini bilish talablarini qo'yadi. Bularsiz raqobatchilik sharoitida har qanday korxonalar, firma inqirozga uchrab qolishi ehtimoldan uzoq emas. Menejment mohiyati ishlab chiqarish usuli, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar darajasi, ishlab chiqarish kuchlari rivojlanishiga bog'liq holda o'zgaradi. Ishlab chiqarish rivojlanishi va iqtisodiy aloqalar murakkablashuvi bilan boshqaruv ham murakkablashadi va mustaqil fan sifatida ajralib chiqadi. Ishlab chiqarish vositalariga mulkchilikning turli shakllari mavjud bo'lgan sharoitda tovar ishlab chiqaruvchilar o'rtasida raqobat vujudga kelib, ishlab chiqarishni boshqarish, foydani ko'paytirishga yo'naltiriladi.

Menejmentning asosini ob'ektiv iqtisodiy, ijtimoiy va boshqa qonunlarga asoslanuvchi xuquqiy ilmiylik tashkil etadi. Bu qonunlarni o'rganish va ularning aniq vaziyatlarda namoyon bo'lishini xisobga olgan holda xo'jalik rahbarlari respublika xalq xo'jaligini boshqarishning strategiya va taktikasini belgilaydilar.

Bozor munosabatlariga o'tish ishlab chiqarish va bozorning samarali o'zaro ta'sirini, davlat boshqaruvi va korxonalarining o'z-o'zini boshqarishning mutanosib

nisbatda bo'lishini ta'minlovchi takomillashgan xo'jalik mexanizmini yaratishga yo'naltirilgan. Davlat menejmentining asl maqsadi barqaror ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotini kuchli demokratik xuquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini qurishdan iboratdir.

Qadimiy Sharqda eramizdan 3000 yillar oldin narsalarni kiraga berish, undan foyiz olish kabi faoliyatlar ishlatilgan. Qadimiy Yegipitliklar, Greklar oldi-sotdi, pul, baho, savdo, foyda, kredit kabi iqtisodiy kategoriyalarni ishlatganlar. O'zbek tilidagi «Iqtisod» so'zi Grekcha «Oykonomika» (ekonomika), ya'ni «Oykos» - uy, xo'jalik va «nomos» - qoida, tartib, qonun mazmunini bildiruvchi so'zlar birlashmasidan olingan bo'lib, uy xo'jaligini yuritish Qonuni mazmunini bildirishligi bejiz emas.

Menejmentning mazmunini iqtisodiyotni boshqarishning, boshqarish tizimlari va uni tuzishning tashkiliy shakllari, xo'jalik mexanizmi va boshqaruv uslublari, boshqaruv texnika va texnologiyasining nazariy va usulologik asoslarini o'rganish tashkil etadi. Menejment boshqaruv faoliyatining umumiy qonuniyatlari va tamoyillari, boshqaruv tizimiga ta'sir usullarini shakllantiradi, boshqaruv apparatining aniq vaziyatlardagi harakatlari va o'zini tutish hollarini umumlashtiradi. Iqtisodiyotni boshqarishning nazariy va amaliy tomonlarini o'rganadi. Boshqaruv nazariyasi boshqaruv faoliyatining qirralarini butun bir majmua ko'rinishida, nazariy tahlil va mantiqiy uslub asosida boshqarishning asosiy qonuniyatlari va usullarini ajratib o'rganadi.

Menejmentning amaliy tomonlari quyidagi aniq vazifalarni xal etishga: iqtisodiyotni bozor munosabatlariga o'tishiga, foyda olishga, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, aholi ijtimoiy himoyasini kuchaytirishga, kishilar ma'naviy darajalarini o'stirish va boshqalarga qaratilganidir. Menejmentning bu amaliy qismi boshqaruv tamoyillarini o'zini emas, balki ularni boshqaruv amaliyotida qo'llash qobiliyati, ya'ni ulardan aniq ko'rinishlaridan aniq vaziyatda, foydalana olish qobiliyatini o'rganadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2021 yil 8 fevraldagi O‘RQ-671-sonli “O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga o‘zgartishlar kiritish to‘g‘risida”gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5272639>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi «2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida»gi PF-60-sonli Farmoni.
3. Abdullayeva Sh. Umumiy pedagogika. – Toshkent: 2021.
4. <https://goaravetisyan.ru/>
5. <https://yuz.uz/news/>
6. <https://tdi.uz/>
7. <https://arxiv.uz/>

- 158 ТВОРЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ С ПОМОЩЬЮ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ 1280
Хасанова Диана Рафиковна
- 159 YO‘L XO‘JALIGI KORXONALARIDAGI XODIMLAR TURLARI, ULARGA QO‘YILGAN TALABLAR VA MEHNAT UNUMDORLIGI OSHIRISH CHORALARI 1285
G‘oipov Akmaljon Xayrullo o‘g‘li
- 160 BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING TEZKORLIK SIFATINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION USULLARI 1294
Azimova Sayyohat Bobomurodova
- 161 ALISHER NAVOIY DIDAKTIK SHOIR 1299
Davlataliyeva Kumush Akmaljon qizi
- 162 IMPORTANCE OF LANGUAGE TEACHING APPLICATIONS IN INCREASING STUDENTS' VOCABULARY DURING FOREIGN LANGUAGE TEACHING 1308
Sobirova Zarnigor Rakhimovna, Tursunova Sitorabonu Uktamovna
- 163 MOBIL ALOQA TELEFONLARINI INSON SALOMATLIGIGA TA‘SIRI. 1315
M. M. Mamajanov, M. M. Karimova
- 164 TALIMNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARIGA MUVOFIQ PEDAGOGIK KOMPETENSIYALARI 1322
Imomova Umida Muzafarovna
- 165 «KORXONA IQTISODIYOTI VA MENEJMENTI» 1335
Ходжамуратова Гульбахар Юлдашевна
- 166 IKKI TEZLIKLI TERMODINAMIKA MASALALARIDA GIDRODINAMIK EYLER TENGLAMALARI 1341
Xolmurodov Abdulxamid Erkinovich, Matanov Muhammad Charshamiyevich
- 167 GENERAL CONCEPT OF ADJUNCTION PHENOMENA IN GERMAN LANGUAGES 1350
Begmatov M.B., Mambetniyazova A. H.
- 168 МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЯСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ 1358
Бегленов Нукусбай Даулетниязович
- 169 INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSIYALAR VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING TAHLILI (QASHQADARYO VILOYATIDA TUMAN (SHAHAR) HOKIMLIKLARI MISOLIDA) 1364